

AZƏRBAYCAN

<p>تاریخ: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p>	<p>تاریخ: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p> <p>مۆھر: ۱۸۸۰-۱۸۸۱</p>
---	---

حکومت تاجری وسیله (بان تاجری)

حکومت تاجری وسیله (بان تاجری) ...
 ۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

تاجری وسیله (بان تاجری)

تاجری وسیله (بان تاجری)

تاجری وسیله (بان تاجری) ...
 ۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

تاجری وسیله (بان تاجری)

تاجری وسیله (بان تاجری) ...
 ۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

تاجری وسیله (بان تاجری) ...
 ۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

تاجری وسیله (بان تاجری) ...
 ۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

تاجری وسیله (بان تاجری) ...
 ۱- ...
 ۲- ...
 ۳- ...
 ۴- ...
 ۵- ...
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...

Bazar, 3 avqust 1919-cu il, nömrə 241

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 6 zülqədətül-haram sənə 1337. 3 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırını səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

HÖKUMƏT TEATROSUNDA (Səbiq Mailov)

Təcil edin [tələsin] görməyə! Bu gün axırıncı Hindustan tamaşası. Təcil edin görməyə!!!

Hindustanın pək məşhur səhirlərindən [sehrbazlarından] Qazalius göstərəcəkdir qədim Misirin tarixi bir guşəsini və gizli olaraq “Odisseyə”, “cadulanmış meyvə” və qeyri səhir [sehrlil] şeylər. Güc, hünər və fənn özümüzdədir! Qazalius göstərəcəkdir insan nə sayaq özünə pul-suz ziyafət stolu açar və o stolun üstündə hər cür xörəklər mövcud olar və hər kəs bunları bilməkdən ötrü lazımdır bu səhir artistin tamaşasına gəlsin. Tamaşaçıların gözlərinin qabağında bir övrət yox olacaqdır. Bu təəccüblü səhir Avropa və dünyanın qeyri qitələrində çox nişan və medallar almışdır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

7402

SİRK “MODERN”

Yekşənbə günü ağustosun 3-də 1919-cu ildə bayram tamaşası Sandarov qardaşlarının üçüncü qastrolu olacaq.

Bu gün məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa

güləş mübarizəsinin 36-cı günüdür. 33-cü gün 1919-cu ilin məşhur cahən pəhləvanı namı və Azərbaycan fəxri şərifi və 30.000 manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Kalişeviç – Qırmızı Maska.

2-nci revanş mübarizəsi: Raqenbaum – Naməlum.

3-ncü: Zakoroyko – Jan-de-Kolon.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında. Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

5499

MALİYYƏ NƏZARƏTİ ELAN

Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları və Xırda Etibar [Dövlət Əmanət Kassaları və Kiçik Kredit] İdarəsi Şurayı-Vüzəranın [Nazirlər Kabinetinin] 1919 sənəsi həziran [iyun] qərarı əsasına istinadən elan edir ki:

1) 15 avqustdan (1919 sənə) Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları nizamnaməsi ilə mütbəq [uyğun] olmaq üzrə zirdəki [aşağıdakı] 12 Azərbaycan xəzinələri, yəni Bakı, Gəncə, Qazax, Zaqatal, Ağdaş, Göyçay, Quba, Şəki, Petropavlov-

ka, Salyan, Şamaxı və Şuşa xəzinələri cənbində [nəzdində], Azərbaycan posta və teleqraf idarələri cənbində 35 şöbə ilə Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları mərkəzi idarələri açılır. Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqlarına daxil edilən əmanətlər hökumətin bütün vəsaiti ilə dəröhdə edilərək hər zaman heç bir məhdudiyyəti haiz olmamaq [məhdudlaşdırılmamaq] üzrə tamamən tədiyyə edilir [təmin edilir, ödənilir]. Əmanətlərə sənəvi [ildə] 3.6 % ayrılır.

2) Yuxarıda göstərilən xəzinələr cənbində vəqə Rusiya əmanət sandıqları keçən 1918 sənəsi eylül [sentyabr] 15-dən etibarən kəndi əlaqələrini, fəaliyyətlərini kəsmişlərdir. Azərbaycan Hökuməti xalq mülahizəti dolayısı ilə [xalqın maraqlarını nəzərə alaraq], 12 xəzinə cənbində açılmış Azərbaycan Dövləti Mərkəzi İdarələrinə 12 xəzinədə vəqə 1918 sənəsi eylülünə qədər sabiq sandıqlardakı əmanətlərin qaytarılmasını və para ilə tədiyyəsini həvalə etmişdir. 1918 sənəsi 15 eylülə qədər idxal edilən əmanətlərin para ilə tədiyyəsi yeni açılmış sandıqlarda Azərbaycan Dövləti Əmanət Sandıqları Mərkəzi İdarəsi tərəfindən nəşr olunub Maliyyə naziri ilə 18 təmmuz [iyul] 1919 sənəsində təsdiq edilən qəvaid [qaydalar] ilə hər ayrı əmanətə təyin olunan nisab [norma] ilə qismən həftədə iki yüz (200) rublə verməklə tətbiq edilir. Faizli kağızlar ilə olan əmanətlər isə heç bir məhdudiyyəti haiz olmamaqla tamamən sahiblərinə qaytarılır.

İmza etdi: Maliyyə naziri

Əliağa Həsənzadə

Dövlət Əmanət Sandıqları və Xırda

Etibar müdiri:

[Nəsir bəy] Tağıyev

İXTAR

İdarəmizə rusca və türkcə bilən iki mühərrir lazımdır. Şərait pək yüngül və maaş pək münasibdir. Xahiş edən bulunarsa, türkcə “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsinə müraciət buyursunlar.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

29 təmmuz iclası

İclas səhər saat 11-də Həsən bəy Ağayevin sədarəti, Əhməd Cövdət bəyin katibliyi ilə açılır. Məsaili-yövmiyyə [gündəlik məsələlər]:

1) Daxil olmuş kağızlar, o cümlədən təbəəlik haqqında qanun layihəsi;

2) Bələdiyyə məclisləri seçkisi haqqındakı qanun layihəsinin ikinci qıraəti;

3) Spirt və alqol [alkoqol] məhsuləti rüsumunun təmdidi [uzadılması] haqqında qanun layihəsi;

4) Xidməti-əsgəriyyə müddətinin təyini haqqındakı layiheyi-qanuniyyə;

5) Azərbaycan xətti-hüdüdünda sərhəd qaraqolu təşkili haqqında layiheyi-qanuniyyə;

6) Torpaq vergisi və gəlir mədaxilinin 1919 sənəsinədək təmdidi haqqındakı layiheyi-qanuniyyə;

7) Nəşri-elan layiheyi-qanuniyyəsi;

8) Maliyyə Nəzarəti indində [nəzdində] bir şura təsisi haqqında layiheyi-qanuniyyə;

9) Fabrik müfəttişliyi qanununun təğyir və təbdili [dəyişdirilməsi] haqqında qanun layihəsi;

10) “İttihad” fraksiyasının hökumətə sualı.

Təbəəlik haqqındakı layiheyi-qanuniyyə Ləvayehi-Qanuniyyə [Qanun Layihələri] Komissiyasına göndərilir və əsgərlik barəsindəki qanun axıra salınır. Bu surətlə ibtida bələdiyyə vəkilləri seçkisi haqqındakı layihənin ikinci qiraətindən başlanır. Birinci maddə (bir həftə zərfində seçki hazırlıqlarına şüru edilməsi [başlanması] məsələsi) uzun mübahisələrə basılır.

Aşurov Ağa - Keçən dəfə dəxi mən bu xüsusda fikrimi bəyan etdim. Məncə bu surətlə bir həftə məhdud vaxt qoymaq səhvdir. Gərək işə şüru edilməsi [başlanması] üçün vaxt qonulmasın. Qanun ancaq onu təyin edə bilər ki, filan vaxtdək gərək bələdiyyə məclisləri seçilib qurtarsın. Məsələn, rus qanununa görə tələb edilmişdi ki, gərək yanvarın 1-dək bütün şəhərlərdə bələdiyyə məclisləri seçilib qurtarsın. Şimdi biz dəxi qərar qoya bilərik ki, seçkilər, məsələn noyabrın 1-dək, ya dekabrədək qurtarmalıdır. Böylə olar. Amma işə nə vaxt şüru edilməsini təyin qılmaq məncə səhvdir. Bir də burasını nəzərə almalıdır ki, bir həftə, ya filan qədər vaxt təyin etmək seçkiləri təmin qılmaz. Əgər böyləliklə möhlət verilməsi intixabatın [seçkilərin] tez başlanmasını təmin üçün isə, bununla məqsədə çatmaq müşkül olar. Əvvəla, mümkündür ki, bir həftə zərfində Bələdiyyə İdarəsi iclası baş tutmasın. Yaxud başqa səbəblər olsun. Bundan əlavə, əgər siz bununla seçkinin tez icrasını təmin etmək istəyirsiniz, Bələdiyyə İdarəsi təxirə uğratmaq arzusunda olsa, birinci həftə içərisində iclas qurar, müəyyən qərara

gələr, sonra yenə işi təxirlə görər. Özü də deyər ki, qanuna əməl etdi, birinci həftədən başladı. Fəqət iş çoxdur, yetirməyir. Bu surətlə görürsünüz ki, vaxt qoymaqla məqsəd əldə etmək çətindir. Amma tezliklə seçkilərin icrasını başqa yol ilə təmin etmək olar. Məsələn, vaxt qoyarsan ki, filan müddətədək dum seçkiləri qurtarmalıdır. Əgər məqsəd seçkini təmin isə təklif edirəm bir həftəlik müddət götürülüb, seçkilərin nə vaxtdək qurtarması barəsində bir müddət təyin edilsin.

Məhəmmədbəyov Heybətqulu - Bu ki yeddi gün vaxt qoyurlar, onu təyin etmək heç mümkün deyildir. Məlumdur ki, seçkilərə şüru etmək üçün bələdiyyə idarələri gərək qabaqca pul buraxsınlar. Seçkilərin də, özünüə məlumdur ki, xərci çoxdur. Odur ki, hələ qabaqca bələdiyyə idarələri gərək bu məbləği haradan alacağını düşünsünlər, alsınlar. Bilirsiniz ki, indi hava çox istidir. O qədər hümmət və ciddiyyətlə çalışmaq mümkün olmayır. Ona görədir ki, zənnimcə, bu təyin edilən kimi bir həftə içində işə şüru etmək olmayacaqdır. Bir də, qanun birdəfəlik deyil, dəyəsən bu qanun təsdiq edildikdən bir həftə sonra işə başlansın. Qanun həmişəlikdir. Əgər birinci dəfə intixabat hazırlıqlarına şüru etmək üçün bir həftə vaxt qoysaq, gələcək seçkilər üçün vaxtı necə təyin edəcəklər? Yoxsa, hər dəfə yeni qanun çıxarıb yeni vaxt qoyacağız?

Rüstəmbəyli Şəfi bəy - Burada təklif olunur ki, intixabat işlərinə şüru etmək üçün müəyyən vaxt qoyulmasın. Amma bizcə vaxt təyin etməmək çox çətindir. Ağa Aşurov cənabları deyirlər ki, bir həftə təyin edilərsə, Bələdiyyə İdarəsi qa-

nuna görə həmin birinci həftə zərfində ilk iclasını qurar, qanuna əməl etmiş olar. Amma sonra seçkini vaxtında icra etməz. Lakin zənnimə görə, Bələdiyyə İdarəsi birinci iclası qurduqda yəqin ki, həmin iclasda intixabatın nə vaxtadək qurtarmalı olduğu məsələsini müzakirə və qəet edəcəkdir və o surətdə, heç şübhəsiz vaxti-müəyyənədək [müəyyən edilmiş vaxtadək] intixabatı icra edib bitirmək məcburiyyətində qalacaqdır. Bu vəchlə biləks [əksinə], mənə işə şüru edilməsinin vaxtı təyin olunduqda məqsədə ərişər və intixabatın vaxtılı-vaxtında icrası təyin edilmiş olar. Bundan əlavə, məlumunuzdur ki, şəhərlərin uzaq-yaxınlığı var. Biz bilməyirik bu qanun hankı şəhərdə nə vaxt alınacaqdır ki, onun da vaxtını təyin edək. Öylə olan surətdə ümum şəhərlər üçün filan vaxt seçkilər qurtarmalıdır deyə bir vaxt təyin etmək olmaz. Bir də deyirlər, işə şüru edilmək üçün vaxt təyin edilməsin. Böylə olan surətdə pəs verdiniz qanun nə vaxt qanun gücünə minsin? Bunu təyin etmək lazımdır mı, ya yox? Bunu deyə bilərdilər ki, 7 gün azdır. Bu olar. Əgər 7 gün az isə, o halda iki həftə, bəlkə daha da artıq vaxt təyin etmək olar. Amma vaxt qoymamaq heç vaxt mümkün deyildir. Bir də deyirlər ki, istidir, ciddən çalışmaq mümkün olmayır. Mənə bu bir bəhanə deyildir. Çünki məsələni keçmiş seçkilərdə daha isti vaxt işləməyə məcbur olduq. Bütün yay aylarını seçki işləri ilə məşğul olmaqla keçirdik. Heç o zaman istidir deyən olmayırdı. Halbuki, indi qabaq payıza gedir və işlərimiz çox da istiyə düşməyəcəkdir. Bununla bərabər, nə qədər isti olsa da, borcumuzdur intixabat işlərinə şüru edək.

Binənileyh, mən təklif edirəm seçki işlərinə başlamaq üçün mütləqə vaxt təyin edilsin. İntəhası, ərz etdiyim üzrə, bəlkə bir həftə azdır. O halda daha artıq üç həftə vaxt təyin edə biləriz.

Aşurov yazılı təklif verir ki, birinci maddədə bir həftə möhlət atılıb, layihə böylə təshih edilsin ki, seçkilər yanvarın 1-dək qurtarsınlar. Səsə qoyulduqda əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə Aşurovun təshihini rədd edilib, birinci maddə komissiyanın tərtib verdiyi kimi qəbul olunur.

Uzun mübahisəni mövcib [mübahisəyə səbəb olan] maddələrdən birisi də bələdiyyə vəkillərinin müddəti-vəkaləti məsələsi olmuşdur.

Bağır Rzayev deyir ki: Bizim zənnimizcə, siyasi və ictimai həyatda bu zəmanədə çox tez-tez təbəddülat [dəyişiklik] olur. Ola bilər ki, bu gün əksəriyyətin lazım bilib seçdiyi adamlar əhvali-siyasiyyə, ya ictimaiyyə öylə dəyişər ki, yarın camaat arasında etibardan düşər. Əksəriyyət onun bələdiyyə vəkilliyini lazım görməz. Çünki seçilən adamlar əhvali-siyasiyyəyə tabe olurlar. Ona görə də tez-tez dəyişiklik ola bilər. Binənileyh, mən təklif edərdim, bələdiyyə vəkillərinin müddəti-vəkaləti üç il əvəzinə, iki il təyin olunsun. Bir də, bu bizim birinci qanunumuzdur. Hələ qanunları biz təcrübədən keçirməmişik. Müddəti-vəkalətin nə qədər olmasının yaxşı nəticə verdiyi[ni] bizə gələcək təcrübə göstərir. O vaxt təcrübəmiz əsası ilə də təyin edəriz. İndilik mən iki il təklif edirəm.

Aşurov - Keçən dəfə layihəyi-qanuniyyədə müddəti-vəkalət üç il qoyulduqda mən dörd il təklif etdim. İndi isə hələ üç ilə də razı olmayıb, iki il təklif edirlər

və buna dəlil olmaq üzrə siyasətin tez-tez dəyişməsinə göstərilər. Doğru, hər işdə olduğu kim, şəhər işlərinin də siyasətlə əlaqə və rəhbərliyi var. Fəqət bələdiyyə işlərinə sırf siyasi nöqtəyi-nəzərdən baxmaq olmaz. Biləks, mümkün olan qədər bələdiyyə idarəsini siyasətdən uzaq tutmağa çalışmaq lazımdır. Bələdiyyə vəkillərinin müddəti-vəkaləti iki il olsun. Çünki şəhərdə tramvay xətti çəkilməsi, yaxud xəstəxana açılması məsələsi müzakirə edilərkən, orada səs verən eser olacaq, ya müsavətçi olacaqdır, bunun heç fərqi yoxdur. Doğrudur, bəziləri şəhərin mərkəzini abad etməyə çalışırlar. Digərləri isə kənar və ətrafların dərdini ortaya çəkirlər. Amma əsas etibarlı ilə fərq yoxdur. Deyirəm şəhər işlərini siyasətdən uzaq tutmaq lazımdır. Çünki keçmiş təcrübələr bizə göstərdi ki, şəhər işlərinə sırf siyasi nöqtəyi-nəzərdən baxılıb seçkiləri o mülahizə ilə icra etdikdə, siyasət üsulu çox fəna nəticələr verir. Bu üsul nəticəsində duma işləri bərbad hala gəlir, işlər sahibsiz qalırlar. Çünki o üsul ilə seçilənlər daima siyasətlə uğraşırlar. Şəhər işi isə sırf xozyaystvenni bir işdir. Xozyaystvaya isə bələd olmaq lazımdır. Bir qlasni gəlib az müddətdə işlərə bələd olamırsınız. Ona görədir ki, mən təklif edirəm vəkalət müddəti uzun olsun. Bir də deyirlər ki, bizim birinci qanunumuzdur, müddəti az təyin edək. Gələcəkdə təcrübə göstərir hankı yaxşıdır. O təcrübə əsası ilə də iş görürüz. Amma mənə bu fikir yanlışdır. Çünki bu gün tətbiq etmək istədiyimiz qanun çoxdan bəri Avropada yazılmış, qəbul edilmiş bir qanundur ki, onu Rusiya qəbul edib rusçaya tərcümə etmişdir. Doğrudur, bəzi şeyləri dəyiş-

mişdir. Amma əsas həmişə əsasdır ki, qalmışdır. Məsələn, köhnə Avropa qanununda dörd cəhətli seçki üsulu yox idi. Arvadlar seçkidə iştirak etməyirdilər. Amma, Müvəqqət Rusiya Hökuməti bu maddələri əlavə etmişdir. Böylə təshihləri biz dəxi edə bilərik. Amma əsas qanun dəyişməmişdir, öylə də qalmalıdır. Bundan maədə [başqa], mən keçən dəfə söylədim, bələdiyyə seçkilərinin hələ qabaq illərdə üç-dörd yüz min manat xərci olurdu. İndi isə milyonlar sərf ediləcəkdir. Əgər müddəti-vəkalət uzun olmasa, intixablar tez-tez olacaq, bununla da hər dəfə milyonlar sərf ediləcəkdir ki, bu surətlə neçə milyonlar artıq sərf olunacaqdır. Saniyəni [ikincisi] də, qlasnıların işə bələd olmaları üçün uzun vaxt lazımdır. Məsələn, bir məsələ duma iki-üç dəfə keçdikdən sonra ancaq qlasni bələd olur ki, bu məsələyə necə baxmalı, necə səs verməli imiş. Götürək smeta məsələsini, bir qlasni bir dəfə mədaxilməxaric smetası keçirməyin nəticəsini görməzsə, gələn dəfə yenə smeta müzakirəsində işə nəbələd kimi baxacaqdır. Bir də yadınızdən çıxmasın ki, Bələdiyyə İdarəsində müəyyən xidmətlər dəxi var. Məsələn, uprava üzvlüyü və sairə. Müddəti-vəkalət nə qədər az olsa, təcrübəli, bacarıqlı adam oraya xidmətə getməz. Kimdir ki, hazır qulluğunu, işini əlindən buraxıb, az bir müddətə getsin, dum qulluğuna girsin. Bu surətlə, hər cəhətdən baxıldıqda, xüsusən praktikadan görülür ki, Bələdiyyə vəkilləri müddəti-vəkalətinin azlığı həmişə fəna nəticələr verir. Bu mülahizə ilədir ki, mən təklif edirəm müddəti-vəkalət çox olsun.

(məbədi var)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter agentliyindən

Vaşinqton - İyulun 21-i axşam çağı neqrlərlə (qaralarla) məskun olan məhəllələrdə üsyan başlanmışdır. İki adam qətl edilmişdir. Bir amerikalının başını ülgüclə kəsmişlərdir. Öldürən neqrdir. Qatillər qaçmışlardır. Qoşun küçələri mühafizə edir.

- Məclisi-Əyanda sülh müahidənəməsi [sazişi] və həmçinin İngiltərə-Fransa etilafnaməsi [uzlaşması] qəbul edilmişdir.

- Vilson Uels prinsini Amerikaya oktyabrın 31-də qonaq dəvət etmişdir. Prins qəbul etmişdir.

İngiltərədə tətillər

Lloyd Corc kömür mədənləri fəhlələri ilə sahibkarların ixtilafına ciddi müdaxilə etmişdir. Londonda kömürə böyük ehtiyac və azlıq hiss olunur. Həftədə yarım puddan artıq kömür işlətmək mən' [qadağan] edilmişdir. Dəmiryol idarələri əmr etmişlər ki, sərnəşin və yük qatarları hərəkətinin 20 faiz əskilməsinə hazır olsunlar. Məzuniyyətə gedənləri xəbərdar edirlər ki, qayıdan baş müşkülata uğrayacaqları mümkünatdandır.

Derbişirdə 30.000, Nottinqhemşirdə 23.000 fəhlə tətil edir. Həftə axırında Lid-də tətil edən mənsucat [trikotaj] fabrikalrı əmələsinin miqdarı 200.000-ə çatmışdır. Viqan nahiyəsində 3 min nəfərlik bir izdiham kömür mədənlərini bağlamağa məcbur etmişlərdir. Sakitlik olmayan yerlərə qoşun göndərilmişdir.

Bonar Lou bəyan etmişdir ki, hökumət var qüvvəsi ilə mədən işlərinin yaxşılaşmasına çalışır. O etiraf edir ki, bəzi adamlar İngiltərənin siyasi və ictimai üsu-

lunu pozmaq istəyirlər və bu barədə var qüvvələri ilə çalışırlar ki, hökumətə qarşı narazılıq doğursunlar. Mübəllighlər [təbliğatçılar] və təşviqatçılar müqabilinə hökumət tərəfindən ciddi tədbirlər görülür.

Könüllü ordu rəsmi xəbərləri

İyulun 29-da Şimali cəbhədə təbədülatsızdır [dəyişiklik yoxdur]. Poltava səmtində hissələrimiz hücum ilə Poltavanı işğal etmişlərdir. Yekaterinoslav dairəsində kəşfiyyət əməliyyatı davam edir. Aleksandrovska səmtində adi atışma davam etməkdədir.

Malorossiyada üsyan

Son zamanlarda Sokolovski fəaliyyətinin dairəsini vüsətləndirməkdədir. Kiyev və ətrafında dolanaraq mumaileyh [adı çəkilən şəxs] başqa dəstələrlə bir yerdə Çerniqov quberniyasının bir hissəsini işğal etmişdir. Çerniqov dəstəsi Desna çayı ətrafında artıq fəaliyyət ibraz edir [göstərir]. Üsyançılar qırmızılının cəza dəstələrini neçə dəfə məğlub etmişlərdir. O cür bir məğlubiyyətdən sonra Sokolovski Çerniqov şəhərinə daxil olub külli miqdarda kommunistlər tələf etmişdir.

Kiyev dəstəsi isə şəhərin yaxınlığında qalaraq Kiyev-Odessa dəmiryol xəttinin ətrafında işləməkdədir.

Cənubdan Kiyevi Yaşıl dəstə təhdid edir. Dəstənin qərargahı Dnepr çayının üstündə olan Tripolyeyə köçürülmüşdür. Bu dəstənin hərəkəti qırmızı qoşunu şiddətli tədabir ittixasına [tədbirlər görməyə] məcbur etmişsə də, səyləri nəticəsiz qalmışdır. Tripolye ilə Çerkassı arasında Strukun dəstəsi iş görməkdədir. Həmin dəstənin şüarı: “Qəhr olsun Şura Hökuməti! Yaşasın Könüllü ordu!”dur. Strukun dəst-

təsi zabitandan, ziyalılardan və kəndçilərdən mürəkkəbdir [ibarətdir]. Çerkassi ilə Çigirin arasında Bek ilə Angelin dəstələri müvəffəqiyyətlə əməliyyatda bulunur. Belaya Tserkov səmtində Trepovun dəstəsi qırmızılar tərəfindən məğlub edilmişdir. Üsyan hərəkəti Volin tərəfinə sirayət etməkdədir.

- Yelizavetgrad qoşunu ilə inadlı müharibədən sonra bir həftə bundan qabaq [Ataman] Qriqoryevin dəstəsi şəhərə daxil olmuşdur. Bunların şəhərə daxil olmağı əhali üçün heç bir yüngüllük gətirməmişdir. Çünki üsyançılar qətl və qarət etməyə durmuşlar.

- Şestakov mövqifində [stansiyasında] Qırmızı qoşunlar hücumla qriqoryevçiləri qaçmağa məcbur etmişlərdir. Qriqoryevin dəstəsi lazım olan nizam üzrə gündə 60-70 verst gedir. Amma, çifayda, dəstənin quldurçuluq hərəkəti əhalini ondan kənar edir. Ondan əlavə, indiyədək Qriqoryevin siyasi proqramı hələ məlum deyildir.

- Vinnitsa səmtində məğlub olub Moqilyov-Podolski tərəfinə qaçmış Petlyura hücum təşəbbüsətdədir. Qırmızılardan üçqat artıq qüvvəyə malik olan Petlyura düşməni Raxnı mövqifindən Yaroşenkaya, buradan da Jmerinka mövqifinə rəcətə [çəkilməyə] məcbur etmişdir.

XÜSUSİ TELEQRAF

(Öz müxbirimizdən)

Şuşadan idarəmizə teleqraf edirlər ki, Qarabağ həyatında ayın 29-u və 30-da

yeni məsud günlərə təsadüf etdik. Bu günlər Qarabağ öz ərazisində ən əziz və sevgili müsafirimiz olan Azərbaycan Cümhuriyyəti Rəisi-Vükəlası [Baş naziri] Yusifbəyli və Hərbiyyə naziri general Mehmandarovu ziyarət etmək səadətinə yetişdi.

Həman günlər əziz müsafirlerimiz öz məyyəti [müşayiət edən şəxslər] ilə və Gəncə qubernatoru [Xudadad bəy] Rəfibəyovun müşayiəti ilə Qarabağa gələrək ayın 29-da Xankəndinə varid oldular [çatdılar]. Orada qoşunlara rəsmi-keçid mərasimi icra edildi. Rəsmi-keçidi Rəisi-Vükəla həzrətləri qəbul etdilər. Əsgərlərin rəsmi keçidindən sonra mütəəddid [müxtəlif] prizlər ilə böyük Cıdır mərasimi (skaçka) oldu. Cıdırda heyəti-zabitan dəxi iştirak edirdi. Hərbiyyə naziri həzrətləri pək məmnun qaldılar və qoşun heyəti-zabitanı ilə mühafizə əsakiri [əsgərləri] rəisinə bəyani-təşəkkür etdilər. Burada bəzi nitqlər dəxi irad edildi [nitqlər söyləndi]. Gurultulu “ura” və “yaşasın” sədaları altında sevgili vətənimizin nəşvünüması [çiçəklənməsi] və səadəti və Cümhuriyyətimizin tərəqqi və təalisinə [ucalmasına] çalışan pişrovlarımızın [rəhbərlərimizin] səlaməti üçün nitqlər söylənilir, qədəhlər qaldırılırdı.

Ayın 30-u səhər saat 10-da əziz müsafirlerimiz Şuşa şəhərinə varid oldular. Şəhər hasarlarından başlanmış ortasına-dək hər yerdə taqi-zəfərlər [zəfər tağları] qurulmuş, küçə və bazar, evlər, balkonlar həp qiymətli xalılar, çiçəklər və bayraqlarla təzyin edilmişlərdi [bəzədilmişdi]. Şəhərə daxil olduqda ruhanilər və əhali tərəfindən əziz qonaqlara duz-çörək təqdim və “xoş gəldin” mərasimi icra edildi.

Müsafirlər buradan Hürriyyət meydanına gələrək rəsmi-keçid icra edildi və oradan piyada olaraq böyük məscidə azim oldular [yollandılar]. Mollalar və camaat tərəfindən hərərətli və məhəbbətli nitqlər irad edildi.

Cavabi nitqində Rəisi-Vükəla həzrətləri Azərbaycan türklərinin sair millətlərlə sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamaları lazım gəldiyini qeyd buyurdular. Çün sülh və müsəlimət, nizam və asayiş olmadıqca, vətən yaşayıb tərəqqi edəmməz. Bundan sonra avtomobildə erməni hissəsinə rəvan oldular. Erməni kəlisasında yepiskop (keşiş) müsafirləri duz-çörəklə qarşıladı. Yepiskop türkcə pürməna [mənalı] bir nitq söyləyərək ermənilərlə türklərin dinc, səlamət yaşamaları lüzumunu tarixi dəlillərlə isbat edirdi. Erməni bazarında iki dənə gözəl alaqaqı bəzənmişdi. Alaqaqılar üzərində “Yaşasın Azərbaycan Cümhuriyyəti!” yazılmışdı.

Rəisi-vükəla və Hərbiyyə naziri qışları [kazarmaları] gəzdilər. Saat 2-də rəsmi hüzura qəbul başlandı. Saat 3-də general-qubernator [Xosrov bəy] Sultanovun evində qəlyanaltı verildi. Saat 7-də klubda nahar başlandı. Nahara 200 adam iştirak edirdi. O cümlədən bütün sinif və təbəqə nümayəndələri hazır idilər. Yemək vaxtı vətənimizin səadəti şərəfinə Rəisi-vükəla və Hərbiyyə naziri həzrətlərinin və ümum hökumət əzası [üzvləri] və general-qubernator şərəfinə, Qarabağda ermənilərlə türklərin sülh və müsəlimətlə yaşamalarına nitqlər irad edilib, qədəhlər qaldırıldı.

Erməni əhali tərəfindən Kalantarov bir nitq irad edərək bu yaxınlarda Qa-

rabağda vüqu bulmuş olan fəna hərə-kətlərin bir daha baş verməyəcəyinə erməni əhali namından söz verdi. Bundan əlavə ermənilər Parlaman kürsüsündən general-qubernator və əsgərlərimiz haqqında söylənən həyasız iftira və böhtanları qəti surətdə təkzib edərək, bu nitqləri söyləyənləri Qarabağ ermənilərinin mütəəssib [təəssübkeş] millətçi düşmənləri adlandırdılar.

Gecə saat 2-də yemək qurtarıb gurutulu “ura” sədası içərisində müsafirlər evlərinə qayıtdılar.

QƏZETƏLƏRDƏN

Əmir Faysalın bəyanatı

İskəndəriyyə 10 - (T. H. R.) - Əmir Faysalın əhaliyə xitabən bərvəchi-ati [aşağıdakı] bəyanatı nəşr etdiyi Şamdan bildirilir:

“Beş ay qeybubətdən [yoxluqdan] sonra övdət etdim [qayıtdım]. Mətalibatınızdan [tələblərinizdən] Qərb aləmi-mədəniyyətini xəbərdar etdim. Əsas etibarı ilə məmləkətimizin istiqlalı təqərrür etmişdir [qərar tapmışdır]. Arzularınızı kamali-sədaqətlə nəql edib-etmədiyimi təhqiq etmək üzrə bir-iki həftəyə qədər bir təhqiqat komisyonu gələcəkdir. Bu surətlə dörd dövləti-müəzzəmənin [dörd böyük dövlətin] hüsn-niyyəti, sözlərinə sədaqəti, düsturül-əməl ittixaz etdikləri əsasatı-aliyyəyə [rəhbər tutduqları ali prinsiplərə] riayətkar bulunmaları nəticəsində proqramımızın qismi-əzəmi qövldən feilə isal edilmişdir [sözdən əmələ keçirilmişdir]. Şimdi daxili proqramımız qalır ki, bu da mil-

lätin kəndi işidir. Bu xüsusda bütün məsulyyəti kəndisinə rəcə [aid] olduğu kimi, müvəffəq olmaq üçün də hər dürlü vəsaitə malik bulunmaqdadır. Əhalinin vəzifəsi ictimai edəcək [yığışacaq] olan Suriya Ümumi Konqresinin müqərrəratını [qərarlarını] icra etməkdir. Millətlər müvəffəq olmanızı arzu edir və mən də istiqlalə layiq, kəndi ümurunuzu təmsiyətə [işlərinizi aparmağa] müqtədər olduğunuzu və iddia edildiyi kimi alınar-satılar qiymətsiz bir sürü olmadığınızı, lehinizdə əleyhinizdə bitərəfanə şahadətdə bulunacaq olan beynəlmiləl komisyona isbat etməni təmənnə [arzu; xahiş] edirəm. İstiqlal məfkureyi-aliyyəsi üçün hər dürlü fədakarlığı ixtiyar edəcək bir qövm olduğunuzu cahan və tarixə qarşı elan ediniz. Bu məfkurənin hayyiz-arayi-hüsul olması [ən yaxşı surətdə gerçəkləşməsi] üçün mən də sizinlə təşriki-məsai edirəm [sizlərlə birgə çalışıram]. Hürriyyət və ədalət qəhrəmanları olan əcdadınızın əsil [əsilli-köklü] övladları olduğunuzu isbat edəcəyinizdən əminəm. Tarix, əcdadınızın şan-şərəfinə bir şahidi-adildir.”

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

İngilis Komandanlığına verilən nota

“Rusiya” qəzetəsinin 30 iyul nömrəsində Kaspi donanmasının Dabravollara verilməsi haqqında çıxan məlumatdan dolayı Azərbaycan Hökuməti İngilis Komandanlığına bir böylə nota vermişdir:

30 iyulda “Rusiya” qəzetəsində çıxan və surəti təqdim edilən bir məlumat

nəşr edilmişdir ki, Kaspi donanması Dabravollara verilməmiş. Daima dövlət ərazisinin tamamıyyəti [bütövlüyü] mühafizəsində durmuş və məmləkətdə asudəliyi müdafiə etməyə səy edən hökuməti-cümhuriyyə kənardan məmləkətin tamamıyyətinə xələl yetirə biləcək bir qüvvətin Kaspi donanması ilə təqviyyəsinə [qüvvətlənməsinə] yol verəmməz. Zira, bu vaxtadək donanma əhalinin itminanını havi [inamını qazanmış] İngiltərə Komandanlığı əlində idi. İşbu donanmanın Azərbaycanın əleyhində olan Dabravollara verilməsi Azərbaycanın istiqlalıyyəti və tamamıyyəti-mülkiyyəsinə bir hədə kimi tələqqi edəcəkdir [qiymətləndiriləcəkdir]. Binaənileyh [ona görə], işbu məsələ xalq miyanında [arasında] təbii ki, həyəcana səbəb olacaqdır. Siz ilə müsahibəyə istinadən işbu həqiqət əleyhinə ciddi etirazla rica edirəm ki, işbu zəmində baş verə biləcək həvadisın [hadisələrin] önünü almaq qəsdini ilə Kaspi donanmasının bir hissəsinin Dabravollara verilməsi haqqındakı qəraradın təsiri [ləğvi] haqqında iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunulsun.

BİR MÜSAHİBƏ

Bu günlərdə müəllim nümayəndələri Maarif naziri Qaplanov həzrətlərini ziyarət edərək bərvəchi-ati müsahibədə bulunmuşlardır:

İsrafilbəyov (Bakı Türk Müəllimləri İttifaqının sədri) - Avqust ayının 20-dən başlanacaq Azərbaycanda mövcud türk müəllimləri ittifaqlarının qurultayına sərf etmək üçün raporla 36 min rublə istədik.

Vəkiliniz Nurməhəmməd Şahsüvarov cənabları müvafiqət [razılıq] göstərdilər. Bilməyirəm məzkur [deyilən] məbləğ[in] buraxılmasına əmin ola bilərizmi?

Maarif naziri - Şimdilik mənim rapordan və istədiyiniz paradan xəbərim yoxdur. Maarif Nəzarətinin maarif cədvəlində qurultaylara para buraxmağa səlahiyyət verəcək maddə yoxdur. Fəqət məzkur paranı hökumət[dən] ala biləriz.

İsrafilbəyov - Keçən cümə təmmuz ayının 25-də İttifaqımız tərəfindən Mart hadisəsində şəhid düşmüş və əcəli ilə vəfat edən müəllim arxadaşlarımızın istirahəti-ruhu üçün əza məclisi tərtib olundu və Yasin tilavət edildi [oxundu]. Maarif Nəzarətinə, zati-alilərinizə böyük pədərimiz [atamız] olduğunuzdan xüsusi dəvətnamələr göndərdik, vürudunuzu [gəlişinizi] çox bəklədik. Fəqət nə zati-aliləriniz, nə də Maarif Nəzarətindən bir nümayəndə olsun belə təşrif gətirmədiniz. Təşrif gətirməməyinizdən dolayı müəllimlər çox təəssüf etdilər.

Maarif naziri - Əfəndim, mən dəvətnamə almadım. Alardımsa hər halda gələrdim. Kondratyevi çağırılı, baxalım nasıl işdir. (Maarif naziri, Kondratyevə:) Türk Müəllimləri İttifaqı dəvətnamə göndərmiş, nasıl oldu ki, mən görmədim?

Kondratyev - Dəvətnamə təmmuz 24, saat 2 ½-də gəldiyindən zati-alilərinizə ərz edəmmədim.

Maarif naziri - Mən sizə tənbeh etdim ki, məmurlar sıra ilə Nəzarətdə növbətçi olmalıdırlar. Binabərin [buna görə], həman siyahı tərtib edərək növbətçiləri yaz və bu gündən, hər halda Nəzarətdə növbətçi məmur bulunacaqdır. Növbətçi məmur kəğızlardan məni xəbərdar etmə-

lidir. İştə o qədər, gedə bilərsiniz. (*Kondratyev gedir.*)

Axundzadə İdris (Gəncə vilayəti Türk Müəllimləri İttifaqının sədri) - Şəhər məktəbləri müəllimlərinin maaşları Maarif Nəzarətinə tabe müəllimlərdən az olduğu məlumi-alinizdir. Şəhər müəllimlərinin maaşlarının hökumət müəllimlərinin maaşları ilə bərabərləşdirilməsi və təfəvütləri isə hökumət məktəbləri misillü [kimi] yanvar ayının 1-dən hesab olunması üçün Gəncə Bələdiyyəsinə yazdınız, fəqət Bələdiyyə İdarəsi təklifinizi qəbul etmədi. İttifaq namına rica edirəm, şəhər məktəblərini himayənizə alaraq, maaşlarının artması və təfəvütlərin isə yanvarın 1-dən verilməsi barəsində tədabiri-lazimədə bulunasınız. Səriyyə [dərhal, sürətlə] tədabiri-lazimə ittixaz olunmazsa, gələcək sənə bütün şəhər məktəbləri şübhəsiz qapanar.

Maarif naziri - Şəhər məktəblərinə sərf etmək üçün bələdiyyə idarələri hökumətdən təxsisat istəyirlər. Təxsisat və rərkən müəllimlərin həyatını təmin edəcək şərtlər qoyacağız. Zənnimcə, şəhər idarələri tezliklə bizim şərtlərimizi qəbul edərlər və müəllimləri razı edərlər.

Axundzadə - Biz arzu edirdik hökumət şəhər məktəblərini kamilən təhti-idarəsinə [tabeliyinə] alaydı. Məzkur məktəblər Nəzarət idarəsində olarsa, mədətən və mənən təmin olunar. Öylə olmazsa, pedaqoji elmindən anlamayan Bələdiyyə rəisi keyfi istədiyi məktəbi açar, keyfi istəsə qapar. Ağlı kəsən adamları müəllim yapar.

Nazir - Əfəndim, biz bütün idarələri camaatın öz əlinə vermək istəyirik. Hər gah, öylə olarsa, bələdiyyə haqqı qəsb olunmuş olar.

Axundzadə - Məktəblərə baxmaq üçün bələdiyyələrdə pedaqojidən anlar Məkatib [Məktəblər] Komisyonu lazımdır. Gəncə Bələdiyyə Şurasında bir dənə də olsun türk müəllimlərinə yer verilməmiş. Binabərin, Gəncə Bələdiyyəsinin məktəb idarə etməsi böyük bir xətdir.

Nazir - Gələcəkdə bütün işlər yoluna qonular.

Axundzadə - Gəncə edadi proqramında mədrəsə bulunduğunu bilirsiniz. Məzkur mədrəsənin adı “Diniyyə” və yaxud “Şər’iyyə” olduğundan Ədyan və Məzahib [Dini Etiqad] Nəzarətinə tapşırılmış. Fəqət bu gün Gəncə vilayətində müqtədir türk lisanı müəllimləri mədrəseyidiniyyə müəllimləridir. Bu sənə mədrəsədə xidmət edən müəllimlər çox az maşla dərəcə davam etdilər. Şimdi mədrəsənin smetası edadilərdən əksik hesab olunmuş. Məsələn, edadilərdə həftəlik dərəcə min rublədən hesab olunduğu halda, mədrəsə müəllimləri iki sinfə bölünmüş, ali şəhadətnaməsi olanlara həftəlik bir dərəcə 800 rublə, orta məktəb tamam etmişlərə isə 700 rublədən hesab olunmuş. Edadi məktəblərdə mürəbbilik haqqı 5600 olduğu halda, mədrəsədə 3600 manat verilir. Böylə olarsa, mədrəsədə mövcud müqtədir müəllimlər xidmətlərini tərk edərlər və yenidən qüvvətli müəllim mədrəsəyə girmək istəməz. Hər halda, mədrəsənin smetasını edadi məktəblərin smetası ilə bərabərləşdirməli, Ədyan və Məzahib Nəzarətinə və yaxud Məşixətə [Şeyxülislamlıq idarəsinə] deyil, doğruca Maarif Nəzarətinə tabe etməlidir.

Nazir - Gəncə mədrəsəsi edadi proqramında olduğundan, əlbəttə, Maarif Nəzarəti ilə sıxı münasibətdə bulunma-

lıdır. Ruhani idarələr, ruhani məktəblərin işi müstəqil və ayrıca bir işdir. Doğrusu, Ədyan və Məzahib Nəzarətinə aid məsələlərlə hələlik aşna olmamışam. 5-10 günə qədər Ədyan və Məzahib Nəzarəti barəsində hökumətə məruzə hazırlayaram və mədrəsənin ehtiyacı bərtərəf edilməsi [aradan qaldırılması] üçün də çalışaram.

Axundzadə - Gələcək sənə xristian siniflərində türk dərəcə tədris olunacaqdır mı? Bizcə, millətimizin balalarına tərbiyə etmək üçün müqtədir müəllimlərə ehtiyacımız çoxdur. Müəllimlər yoxluğundan bir çox məktəblərdə bir çox milliləşmiş siniflər qapanmışdır. Binabərin, xristian siniflərindən türkcəni qaldırmalıdır. Xristian siniflərində dərəcə verən müəllimlərimizi milli siniflərə göndərməliyiz.

Nazir - Azərbaycan qrajdanlarını [vətəndaşlarını] lisani-rəsmidən məhrum etmək olmaz. Məncə, xristian siniflərində türkcə olması vacib məsələlərdəndir.

Axundzadə - Əbəveyn [valideyn] cəmiyyətlərində əksəriyyəti xristianlar təşkil edirlər və canları istədiyi məsələləri əksəriyyətlə edadilərdə heyəti-tədrisiyyə şurasında keçirirlər. Və bir çox dəfələr hökumətimizin əleyhinə və amali-milliyəmizə uymayan işlər görürlər. Binabərin, əbəveyn cəmiyyətlərinin hüquqlarını təyin edəcək yeni sirkulyar nəşr etməyinizi çox arzu edirik.

Nazir - Bu saat hökumət və nəzarət daha böyük və mühüm məsələlərlə məşğuldur. Əbəveyn cəmiyyətlərinin məsələsi üçüncü və dördüncü sıra məsələlərdəndir. Gələcəkdə, əlbəttə, əbəveyn cəmiyyətlərinin hüququ vazeh [açıq] sürətdə yazılacaqdır.

Axundzadə - Məktəblərdə və idarələrdə genə çar hökumətinin möhürü is-temal [istifadə] olunmaqdadır. Neyçin Azərbaycan möhürləri tərtib olunması üçün əmr verməyirsiniz?

Nazir - Şimdilik, Azərbaycan Hökuməti təzə gerb, möhür qəbul etməmiş. Ona binaən [ona görə], əski möhürlər dəyişməyibdir.

Axundzadə - Nəzarətinizdə səkkizguşəli ulduz ilə hilallı möhürünüz vardır. Məktəblər də öylə yapmalıdır.

Nazir - Hilal içərisində səkkizguşəli ulduz Azərbaycan Cümhuriyyəti gerbi deyildir.

Axundzadə: - Qeyri nəzarət məmurlarına işə verilir. Nədənsə Gəncə müəllimləri, ələlxüsus xalq müəllimləri işədən məhrumdurlar. Hər halda ittifaq əli ilə müəllimlərə işə verilməlidir.

Nazir - Bakıda Müəllimlər İttifaqı vasitəsilə müəllimlərə işə verilir. Gəncə mərkəzdən uzaqda olduğundan, olsun ki, alammayır. Təşkil olunacaq mərkəzi Azərbaycan Müəllimlər İttifaqı vasitəsilə Gəncə müəllimlərinə də gələcəkdə kamilən işə verilməsi üçün tədabiri-lazimədə bulunarız.

Axundzadə - Yeni smeta mövcibi [smetaya əsasən] edadilərdə dərs verən müəllimlər sinfə ayrılmalıdırlar. Edadi müəllimləri kamilən həftəlik bir dərsə 1000 rublə alırlar. Eşitdiyimizə görə, Maarif Nəzarəti maaşları təzədən artırır və əski qayda üzrə müəllimləri genə iki sinfə bölür: ali şəhadətnaməsi olanlar və orta şəhadətnamə olanlar. Alilərə hər dərsə 1500 rublə, orta məktəb tamam etmişlərə isə hər dərsə 1300 rublə verməyi qərara almış. Bizcə, zəhmət nəzərə alın-

malıdır. Orta məktəblərdə dərs verməyi bacaran müəllim şəhadətnaməsi olmasada, diplomalı müəllimlərlə bərabər maaş almalıdır. Və bir də məlumi-aliniz ya, islam və türk müəllimlərinin kamilən diplomları yoxdur. Zira, bu günə kimi Azərbaycanda türk darülfünunu [universiteti] olmadığından, diplomlu türk müəllimi də bulunmayıb. Yenidən edadilərdə müəllimləri sinfə bölərsəniz, xristian müəllimləri nəfərdar olacaqdır [faydalanacaqdır]. Türk müəllimlərinin könlü qırılacaq və maddətən qeyb edəcəkdir. Əvvəlki qərar üzrə edadi müəllimlərinə müsəvi [bərabər] maaş verilməsini arzu edirik.

Nazir - Mənim və hökumətimin nöqteyi-nəzəri bu barədə bambaşqadır. Heç vaxt edadilərdə bütün müəllimlər bərabər tutulmaz. Diplomlularla diplom-suzlar arasında fərq olmalıdır. Fərq olmazsa, edadilərdə dərs verən diplomsuz türk müəllimləri diplom almaq üçün səy, qeyrət etməzlər. Biz maddətən təfəvüt qoymaqla, türk müəllimlərini diplom almağa təşviq etməyi arzu edirik. Tezliklə Maarif Nəzarəti cənbində [nəzdində] bir komisiyon təşkil olunacaqdır. Türk müəllimlərindən müqtədirləri həman komisiyonda müəyinə olunduqdan sonra müəyyən proqramla imtahan versələr, onlar da diplomlu hesab olunacaqdır.

Axundzadə - Milliləşdirmək üçün təzə nə kimi təşəbbüsünüz vardır?

Nazir (yerindən hərəkət edərək): - İştə, verdiyiniz sualların ən mühümü və ən ağırı budur. İdarələrimizi idarə edəcək gözəlcə türkcə bilən məmurlarımız yoxdur. Dəftərxana işi böyük bir işdir. Binabərin, idarələrimizi hələlik milliləşdi-

rəmməyəcəyiz. Məktəblərə gəldikdə, rüşdiyyə və ibtidailər milliləşdirilmişdir və milliləşdiriləcəkdir. Fəqət orta məktəbləri milliləşdirmək məsələsi çox ağır məsələdir. Fəqət hər halda milliləşdirmək istəyirik. Bakıda 1 və 4-cü gimnaziyaları, Realnını, Azərbaycan[ın] qeyri şəhərlərində mövcud qız və oğlan edadilərini kamilən milliləşdirmək istəyirik. Fəqət müəllim yox. Hər halda müəllim bulub ciddi surətdə məktəbləri milliləşdirməyi arzu edirik. Baxalım, nasıl olacaqdır.

Axundzadə - Bizcə, idarələri aşağıdan milliləşdirmək mümkündür. Maarif Müfəttişliyi övraqi-rəsmiyyələrini [rəsmi sənədlərini] türkcələşdirməlidir. Bu günə qədər genə övraqlar rusca yazılır. Pristavlara Maarif müfəttişi tərəfindən gələn rusca əmrləri islam camaatı və türk müəllimi anlamayır. Hər halda Maarif müfəttişlərinə övraqi-rəsmiyyələrini türkcələşdirməsi barəsində əmr verməlisiniz. Maarif Nəzarəti Dəftərxanasına da türkcə bilir məmurlar bulunar zənn edirəm.

Nazir - Maarif Müfəttişliyi övraqları türkcələşdirməsi üçün binagüzarlıq olunar [sərəncam verilər]. Gözəl türkcə bilənlər ancaq müəllimlərdir. Müəllimləri də dəftərxanalara alarsaq, məktəblərdə dərsi kim verər?

Axundzadə - Son sualım ümumiyyətlə ittifaqlara aiddir. Hürriyyətdən istifadə edərək Azərbaycanda mövcud türk müəllimləri sinifcə birləşib ittifaqlar yapmışlar. Nəzarət ittifaqlara nə nəzərlə baxır? İttifaqların təşkil olunması hökumətə və millətə xeyirlidirmi?

Nazir - İttifaqların təşkili xeyirdən xali [xeyirsiz] deyil. Təşəbbüslərinizi alqışlayı-

rız və təbrik edirik. Cənabi-Allah ittifaqlarınıza tövfiq versin [kömək olsun].

Axundzadə - Təciz [narahat] etdiyimizdən dolayı əfvinizi istirham edirik - deyərək Maarif naziri həzrətlərinin əllərini sıxaraq xudahafizləşdik.

İdris [Axundzadə]

RƏİSİ-VÜKƏLA VƏ HƏRBIYYƏ NAZİR[İ] HƏZRƏTLƏRİNİN QUBA QƏZASINI TƏŞRİFLƏRİ

Dəmiryolunda

23 təmmuzda Qubaya təşrif gətirməkdə olan Heyəti-Vükəla rəisi [Baş nazir] Yusifbəyli Nəsim bəy və Hərbiyyə naziri general Mehmandarov həzrətlərini Quba qaimməqamı [qəza rəisi] polkovnik [Əmir xan] Xoyski əfəndi Suqayıttı mövqifində [stansiyasında] istiqbal edir [qarşılayır]. Milli bayraqlar, əlvan çiçəklər və yaşıl şaxlarla [budaqlarla] donadılmış Qızılburun mövqifinə qatar yaxınlaşdıqda gecənin bağrını yararaq: “Yaşasın Azərbaycan! Yaşasın Sədri-əzəm [Baş nazir], yaşasın Hərbiyyə naziri Səməd bəy!” sədələri ilə möhtərəm müsafirləri qarşılayarlar.

Vaxtın gecliyinə, gecənin yarından ötməsinə (gecə saat 2) baxmayaraq, ta uzaq köylərdən gəlib böyük qonaqları ziyarət etmək istəyən əhalini Rəisi-Vükəla həzrətləri salamlayaraq müşfiqanə bir təriq ilə əhvallarını istifsar buyururlar [mehriban bir şəkildə hallarını soruşurlar].

Hər tərəfi təzyin edilib [bəzədilib] Azərbaycan üçrəngli bayraqları təməvvüc

edən [dalğalanan] Dəvəçi istasyonunda böyük qonaqlarımız qaimməqam baş müavini Səlim bəy Ağakışibəyov, Quba mövqe komandanı Məhəmməd bəy Məhəmmədbəyov, Əxzi-əsgər heyəti, Dəvəçi pristavi və bir çox toplanmış əhali tərəfindən “Ura” və “Yaşasın” sədələri altında istiqbal edilirilər.

Çarxı mövqifində yığılmış əhali, qatarı “Ura, yaşasın!” sədələri ilə qarşılayaraq ali müsafirləri təbrik edirlər. Qanlı daşnak əlləri ilə xarab edilmiş Xaçmaz istasyonu isə tanıılmaz bir mənzərə almışdı. Guya keçirmiş olduğu fəlakətli günlərin intiqamını alır, tələfiyi-mafat edərək [itirdiklərinin əvəzini çıxaraq] bayram saxlayırdı. Hər tərəf çiçəklərə bürünmüş, səbzşax [yaşıl] budaqlarla donadılmışdı. Üzərində tam bir türk qüruru ilə ləngərəndəz olan [dalğalanan] milli bayraqlarımızın görünüşü, çiçəklər və yaşıllıqlar içindən sevimli çöhrəciklərini göstərən minimumi bayraqçıqların ehtizazı [titrəyişi] nəzərə başqa zövq, dimağa [şüura, zəhnə] ayrı bir nəşə verirdi.

Istasyon salonu içərisi daha dilnəvaz [könlü oxşayan] bir əda ilə süslənmiş, qiymətli xalı və parçalarla təzyin edilmişdi. Səfbəsteyi-əhtiram olaraq [ehtiramlı bir şəkildə cərgəyə düzülüb] mühafizəyə çıxmış əsgəri qitəatımızda [hərbi hissəmizdə] gözə atılan ruh yüksəkliyi həman bayram vəziyyəti ilə ahəngdar olaraq mənzərəyə daha mütəntən [təntənəli] bir əda bəxş edirdi.

Çöl işlərinin qızgın zamanı olduğu üçün hər dəqiqəsinin qiymətli olmasını nəzərə almayaraq yalnız hökumətləri rəisini və qəhrəman generallarını ziyarət etmək iştiaqı [şövqü] ilə toplanmış əhali

şənliklər yapır, dürlü Azərbaycan nəğmələri ilə tərənnümsəz olan musiqiçiləri (tar və zurna) alqışlayırdı.

Sübh saat 4 radələrində (təmmuz 24) ətrafa vəlvələəndəz olan [vəlvələ salan] “Ura! Yaşasın Rəisi-Vükəla! Yaşasın Səməd paşa! Yaşasın Azərbaycan!” sədələri altında möhtərəm zəvətə [şəxsləri] hamil olan [aparan] qatar Xaçmaz istasyonuna daxil olur. Rəisi-Vükəla həzrətləri əsgəri hissələri salamlayaraq istasyon komandanından bəratülqövl (raport) qəbul edirlər və sonra əhaliyə müraciətlə buyura-raq:

“Təşəkkürlər olsun ki, görüşdük. Sizin vətən və hökumətinizə olan məhəbbət və ehtiramınızdan fəvqəladə məmnunam. Onu bilməlisiniz ki, idraki-milliyəsi olub vətənpərvərlik hissələri bəsləyən bir millət nə arzu edərsə nail ola bilər və şu hissələri bəsləyən bir millətə, xalqa istinad edən hökumət də kəndi fəaliyyətində müşkülətə uğramaz.

Hüququ qəsb edilib müstəbid əllərlə boğulan millətimizin içində nə qədər qəhrəmanlar olduğunu və millətimiz əfradının [fərdlərinin] qəlbləri dərinliklərində nə qədər atəşin hissələr gizləndiyini bu axır zaman hadisələri isbat etdi. Quba əhalisi də vətənpərvərlikdə başqalarından geridə qalmadıqlarını bir çox fədakarlıqlarla göstərdilər.

Mən sizdə olan bu hissə və fədakarlıqları görməklə kəndimi bəxtiyar ədd [hesab] edirəm. Yəqinimdir ki, bu vaxta qədər hökumətin hər arzusunu açıq qollarla qarşılayan millətimiz min-bəd [bundan sonra] daha artıq şövq və həvəslə kəndi müməssilləri [təmsilçiləri] olan hökumət və Parlamanlarına yardımçı ola-

caq, millətimizi rifahi-hal və səadətə yetirmək, vətənimizi istədiyimiz nöqtəyə vadarmaq üçün lazım olarsa daha böyük fədakarlıqlardan da çəkinməyəcəkdir. O da məlumunuz olsun ki, hökumət qapıları həmişə xalq üçün açıq və millətimizin dərdlərini dinləməyə həmişə hazırdır.” – yollu müxtəsər bir nitq irad edirlər.

Rəisi-Vükəla həzrətlərinin nitqləri qulaqları çınlatan alqışlar və “Yaşasın” sədələri altında xitam bulur. Əhali tərəfindən möhtərəm qonaqların şərəfinə iki heyvan zəbh [qurban] edilir və yenə “Ura! Yaşasın!” sədələri altında şöməndüfər qatarı Xudata tərəf hərəkətə başlayır. Qusarcay mövqifində dəxi qatar yığılmış əhali tərəfindən “Yaşasın!” sədələri ilə istiqbal edilir.

Xudat mövqifi həmçinin gözəl bir tərz ilə donadılmış, istiqbala çıxmış əhali müsafir əfəndiləri təbrik qılmışlardır. Xudatda möhtərəm müsafirələr məiyyətlərində bulunan avtomobilə rakibən [minərək] Qusara əzimet buyurmuşlardır [yola düşmüşlər].

(mabədi yarın)

H. R.

ŞƏRUR-NAXÇIVAN MƏSƏLƏSİ

7

Azərbaycandan Naxçıvan və ətrafına deleqat [nümayəndə] göndərilmiş [Mirabbas] Mirbağırzadə Bakıya qayıtdıqdan sonra, o zaman Azərbaycan Rəisi-Vükəlası [Baş naziri] bulunan Fətəli xan cənablarına bir bəyanat yazıb hazırladı.

Bəyanat – Yevlaxdan başlayıb Bərdə,

Ağdam, Qarabağ, Cəbrayıl, Zəngilan və Naxçıvana qədər Azərbaycan daxiliyyəsinə məxsus siyasi, ictimai, ticari, sövqülceyşi [strateji], zirai, post, teleqraf, şose və topoqrafi kimi əhəmiyyətli mətalibə [mətləblərə] dair məlumat verirdi. Eyni məal [məzmun] ilə də Naxçıvan, Ordubad, Şərur, Vədi, Sürməli tərəflərinə aid müfəssəl məlumatı havi idi [əhatə edirdi].

Bu əsnalarda Bakıda Biçeraxov kazakları, Prjevalski, Hamazasp dəstələri həyasız hərəkətləri ilə bir tərəfdən Azərbaycan Hökumətini şiddətlə məşğul etmişdi, digər tərəfdən də firqələrimizin dəhşətli rəqəbatləri səbəbi ilə Kabinə böhranı başlanıb sandaliyə [kreslo] fikrinə dalmaqla hökumət əzalarında [üzvlərində] süstlük hasil olmuşdu.

Azərbaycan Hökumətinin nəzəri-diqqətini hər dəfədə Naxçıvan və ətrafı müsəlmanlarının halına cəlb etməyə müvəffəq olan İrəvan quberniyası müsəlmanlarının Bakıda Həmtorpaqlılar Cəmiyyəti idi. Bu əsnalarda Qasım Camalbəyovun cəmiyyət əleyhinə başladığı hücumları səbəbi ilə İrəvan quberniyası müsəlmanlarının yeganə və həqiqi müdafiəçisi bulunan bu cəmiyyətin fəaliyyəti də səktəyə [durğunluğa] uğradılmışdı.

Bu kimi səbəblərdən dolayı Naxçıvan məsələsi rəyi-amm [referendum] ilə hasil olan Naxçıvan-Şərur camaatının arzu etdikləri kimi tezliklə həll ediləmmədi. Naxçıvandan göndərilmiş deleqatlar da qayıtmadılar, hökumət dairələrində qulluq tapıb Bakıda qaldılar. Həman bu keçən müddətlər uzununu Naxçıvan və Şərur ətrafı müsəlmanları Azərbaycan Hökuməti tərəfindən bir məlumat alammadıqları kimi, göndərdikləri deleqatları da qayıt-

madıqlarından intizarlıqdan intizarlıq içində qaldılar.

Azərbaycan Hökumətinin məşğuliyyəti və Naxçıvan həvalisinə [ətrafına] az əhəmiyyət verməsindən Azərbaycan və Naxçıvanın zərərinə olaraq İngilis Komandanlığı və Erməni Hökuməti istifadə etməyə başladılar. Azərbaycan Hökuməti isə bura qaçqınlarına paylanmaq üçün pul təsis etdi [pul ayırdı] və bunu əncama yetirmək üçün də Rəşid İsmayılov, Teymur bəy Makinski və Həmid Qənizadədən ibarət bir heyət göndərildi və təsis olunan milyon pul da bunlara tapşırıldı.

Genə Naxçıvan həvalisi müsəlmanlarının taleyindən olmalıdır ki, qaçqınlarına və ehtiyaclarına göndərilməkdə olan bu pul da bu dəfə Tiflisdə dolaşdı. Həm də Naxçıvan məsələsini təkrar təxirlərə uğratdı. Bunun üçün Rəşid İsmayılov Tiflisdə həbsə alındı. Naxçıvana isə Həmid Qənizadə və Teymur bəy Makinski qaçqın pulu ilə bərabər yollandılar.

Bəhram xan Naxçıvanlı da, bəzi naxçıvanlı heyət mayın 1-də İrəvan vağzalına çatdıqda erməni hökumətinin təşəbbüsü ilə İngilis Komandanlığı tərəfindən dayandırıldı və Naxçıvana getməklərindən mən' edildilər, ancaq 4 gün sonra gedə biləcəklərini söylədilər. Məgərsə, bu əsnalarda İngilis Komandanlığının vəsisilə Naxçıvan və ətrafına erməni istila qoşunları göndərilirmiş.

Naxçıvan, Şərur kimi qeyrətli camaatı bulanan tərəfləri təhti-tabeyyəyə [təbəçilik altına] almaq üçün göndərilməkdə olan bu erməni istila qoşunları erməni hökumətinin mövcud qüvvəsi olmaqla həp zəiflərdən, xəstələrdən, hətta ağac

ilə yürüyən ruhsuz saldatlardan ibarət idi. Söz yox ki, ingilislər olmasaydı erməni hökuməti bu qüvvə deyil, bundan daha artıq qüvvələrlə Naxçıvan, Şərur, Vedi tərəfinə qədəm basarmazdı.

Azərbaycan heyəti İrəvan vağzalında məhbus bir halda vaqon içində qalmaqda idi. Sonra Azərbaycan salon vaqonu heyətin əlindən alınıb dördüncü klas bir vaqona oturduldular. Bu isə ermənilərin təbliği ilə Azərbaycan heyətinə qarşı bir hörmətsizlik idi.

* * *

Deleqatla qabaqca Naxçıvan və həvalisinə getmiş olan Azərbaycan zabitlərini o əsnada ingilislər o həvalidən çıxarıb Bakıya yola salmışdılar və müsəlmanlarla münasib əlaqədə bulunan polkovnik Lautonu da Naxçıvandan qaldırıb yerinə general Devini general-qubernator qoymuşdular.

Azərbaycan heyəti İrəvan vağzalına çatıb Naxçıvana getməklərinə mane olunduqda, Müttəfiqlər komandanı general Tomson cənabları da vağzalda isbatı-vücud etməkdə idi [orada idi, iştirak edirdi].

* * *

Erməni qoşunları ingilislərin rəhnəməliyi [rəhbərliyi] ilə və onların qədəm yerlərinə qədəm basmaqda gedib Şərur dəhnəsi deyilən yerə çatmışlardı. Fəqət müsəlmanların qorxusundan erməni qoşunları heç bir yerdə vaqonlarından dışarı çıxmayırdılar.

Dəhnədə ikən bir gecə ətraf kürdləri erməni qoşunları üstünə hücum etdilər.

Nəticədə dörd nəfər erməni saldatı öldürülmüşdü. Bu səbəbə erməni qoşunları qorxularından orada dayanamayıb sabahla geri çəkilməmiş olduqları görülmüşdü.

Bunun üzərinə, İngilis Komandanlığı tərəfindən məhəlli [yerli] müsəlmanlara nəsihətlər edilmiş, böyük vədlər verilmiş və bir dərəcə qədər də təhdid edilmişlərdi. Sonra ingilislər öz qaraqollarını Dəhnənin dağlarına və yolun iki tərəfinə düzmüşlər, erməni qoşunları da bu ingilis qaraqollarının himayəsi altında keçib Naxçıvan tərəfə getmişlərdi.

İştə, bu səyaqla yarım milyonluq Naxçıvan-Şərur demokratlarını [xalqını] cəbr ilə, ədalətsizlik tərifi [yolu] ilə erməni hökumətinə tabe etdirmək istəmişlərdi. Fəqət cəbr ilə, ədalətsizliklə tətbiq edilən bir üsulun zərərli və vəxim [təhlükəli] nəticələr verəcəyi heç də nəzərə alınmamışdı.

İştə, bu cəbr və təzyiqin təsiri ilədir ki, Naxçıvan, Şərur, Vedi, Sürməli zəhmətkeş demokratları şəraflərinin, hüquqlarının haqsız yerə tapdalanmaq intiqamını heç bir vaxt unutmayacaqlardır.

M. B.

MİLLİ VƏ MƏDƏNİ İŞLƏRİMİZ

4

Köçərlinin əsərləri

Hər bir insanın mahiyyəti və məzmunu onun fikri və işi ilə bəlli olan kimi, millətin də bütün istedad və qabiliyyəti, qüvvəyi-fikriyyə və xəyaliyyəsi onun ədə-

biyyatında bəyan olunur. Bir milləti öyrənmək üçün onun tarixi ilə bərabər ədəbiyyatını da öyrənirlər. Millətin mənəvi həyatı geniş bir surətdə xalq ədəbiyyatında inikas eyləyir. Burada şəxsiyyət yox, bütün millət görünür. Yazılı ədəbiyyat ayır-ayrı şəxslərin nə dərəcə xalq ümumiyyətiyindən ucalmasını göstərir. İstər xalq, istər şəxs ədəbi məhsullarla bütün millətin ruhunu və o ruhun incə meyil və hərəkətlərini təsvir eyləyir. İştə, bizi özümüzlə tanıdan və başqalarına zinətli bir şəkildə təqdim edən ədəbiyyatımız olacaq.

Heyfa ki, indiyə kimi ədəbiyyatımıza əhəmiyyət verməmişik. Ən müqtədir ədiblərimizin əsərləri bir çoxları üçün gizli qalmışdır. Səbəb bu ki, onlar ya heç təb [çap] olunmayıb, və ya ki basılıb və çoxdan satılıb qurtarmışlar. Qarabağ şairlərinin əsərləri Almaniyada Leypsiq şəhərində 1868 sənəsində Adolf Berje tərəfindən təb olunmuşdur. Bu gün nadir bir şeydir. Mirzə Fətəli Axundovun mətbu əsərləri bir az adamlarda qalmışdır. Bir çox məqalə və məktublar heç də təb edilməmişdir. Həsən bəy Zərdabının əsərlərindən yalnız ikisi Kiyev tələbələrımız tərəfindən çap olunub, başqaları isə qeyri-mətbudur [çap edilməmişdir]. Xalq ədəbiyyatımız çox adamlar təşəbbüsü ilə toplanmışsa da, təb olunmuşu yoxdur. Bir çox şairlərimiz var ki, adları belə çoxlarına bəlli deyil.

Ədəbiyyatımızı müntəzəm bir şəkə salmaq və ümuma tanımaq əhəmiyyətli, həm də çox əhəmiyyətli məsələlərdəndir. Bu yolda 20 ildən bəri çalışması ilə və ədəbiyyatımızı nizama salması ilə məşhur Firidun bəy Köçərlidir.

Firidun bəy ən müqtədir, ən sevgili ədiblərimizdən biridir. Bu şəxs ədəbiyyat tariximizi yazmaqla bütün keçmişimizi diriltirdi, şairlərimizin ülvî ruhlarını canlandırdı və həyatı-fikriyyəimizi təbii yoluna saldı.

Çox heyf ki, Firidun bəy həzrətlərinin çox az əsərləri oxuculara mal oldu. Ən güzidəsi [seçilmiş, bəyəniləni] “Azərbaycan türklərinin ədəbiyyat tarixi” hələ təb olunmayıb qalır.

Müharibədən əvvəl bu əsərlərin təbi üçün Bakıda “Nəşri-Maarif” cəmiyyətinə müraciət olunmasını o vaxtlar qəzetələrdə oxumuşduq. Müharibə və inqilab ortalığı qarışdırdı, ədəbiyyat məsələsi unuduldu. İndi isə bu məsələlər üçün əlverişli bir zaman gəldi.

Bu gün Maarif Nəzarətimiz bu yolda ciddi addımlar atmalıdır. Doğrudur, kağız yoxluğu hiss olunur. Lakin bu maneə təşkil edə bilməz. Nə qədər kağız baha olsa, milli kitabdan baha olmaz. Bizə kitab lazımdır ki, bizi həm özümüzə, həm də əcnəbilərə tanıtсын. Bu kitab da ədəbiyyat tariximizdir.

Hal-hazırda Bakıda gözəl kitablar basdırmaq mümkün deyilsə, İstanbulda təb etdirmək olar. İstanbul Səfəratimiz [Səfirliyimiz] cəmi maarif məsələlərində Maarif Nəzarətimizə kömək etməyə hazır olduğu kimi, nəşriyyat işində də kömək edə.

Yusif Vəzirov

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Rəisi-Vükəlanın övdəti

Srağagün axşam vaxtı Rəisi-Vükəla

[Baş nazir] Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətləri səfərindən övdət etmişdir [qayıtmışdır].

Lənkərana heyət göndərilməsi

Srağagün Azərbaycan Hökuməti nümayəndəsi və iki nəfər İngilis Komandanlığı nümayəndəsindən mürəkkəb [ibarət] bir heyət Lənkərana azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Heyət polkovnik İlyəşeviçə qan tökülməksizin Lənkəran və Muğanın Azərbaycana təslim olmasını təklif edəcəkdir.

- Dövləti Müdafiə Komitəsinin sədri [Xudadad bəy] Məlikaslanovun əmri ilə Dördüncü polis müfəttişliyi müavini Məcid Axundov dövlət mətbəəsi müdiri [Vəli] Mikayılovu döydüyündən naşi [döydüyünə görə] xidmətindən əzl [kənar] edil-məklə bərabər, üç ay həbsə alınmışdır.

- Üç gün bundan əvvəl Rəisi-Vükəlalıq [Baş nazirlik] vəzifəsini müvəqqəti ifa ilə müvəzzəf [vəzifələndirilmiş] [Xudadad bəy] Məlikaslanov həzrətləri Lənkəran və Kaspi donanması məsələsindən dolayı məhəlli [yerli] ingilis qüvası [qoşunları] komandanı ilə görüşüb müsahibədə bulunmuşdur. Komandan ciddi surətdə donanmanın dabravollara verilməsini təkzib etmişdir. Dabravollara fəqət [sadəcə] iki vapor [gəmi], bir qaç dənə müxrib [destryer] verilmişdir. Məlikaslanov həzrətləri bəyan etmişlərdir ki, Azərbaycanın siyasi dəvairi [dairələri], işbu məsələdən həyəcana gəlmişdir. Ola bilsin ki, məsələ bir çox istənilməyən həvadisə [hadisələrə] səbəb olsun. Komandan nazir həzrətlərinin rəyinə şərik olaraq Baş komandanlığa teleqrafən işbu məsələ haqqındakı kəndi nəzəriyyəti ilə məa [yanaşı],

Azərbaycan siyasi dövairinin də əlaqəsini bildirmişdir. Komandan inandırmışdır ki, Kaspı donanması İngilis Komandanlığı əlində qalacaqdır və dabravollar tərəfindən Azərbaycana heç bir qorxu ola bilməz. Lənkəran məsələsində ingilislərin mövqeləri dəyişməmişdir. Azərbaycan Hökumətinə tabe etmək üçün iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunulmuşdur. İngilis ştabı tərəfindən verilən məlumat nazir həzrətlərini qənaətləndirmişdir.

Lənkəran hadisəti

İngiltərə ərkani-hərbi [qərargahı] tərəfindən Lənkərana bir zabıt göndərilmişdir ki, işbu təklifləri etsin:

1) Azərbaycan Hökuməti nümayəndəsi ilə məhəlli [yerli] kəndçilər miyanında [arasında] əlaqə peyda etmək; kəndçilərə Azərbaycan Hökumətinə tabe olmaq təklif ediləcəkdir.

2) Azərbaycan Hökumətinin bütün məşru [qanuni] hüququnu müdafiə etmək.

3) Rus xidmətində olan zabıtlərin kəndi yerlərinə getməsi üçün iqdamatda bulunmaq [təşəbbüs göstərmək].

Gürcüstan ilə Azərbaycanın müştərək iqdamatı

İşbu günlərdə Azərbaycan Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif Cəfərov və Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkori həzrətləri müştərək [birgə] Qafqazya İngiltərə qüvvətləri Baş Komandanı general Kori ilə görüşüb uzun-uzadı müsahibədə bulunmuşdurlar.

Kənara nə aparmaq olar

Ticarət və Sənaye nazirinin qərarı

mövcübcinə [qərardadına əsasən] Azərbaycandan əcnəbi məmləkətlərə xüsusi işləri üçün gedəcək bir zat [şəxs] kəndisi ilə vəsiqəsiz işbu ərzağı apara bilər: 10 gırvənkəyə qədər çörək, 2 gırvənkəyə qədər penir, 10 gırvənkəyə qədər xüşkbar [meyvə qurusu], yemiş 15 gırvənkə, çay 1 çetver, qənd 1 gırvənkə, kürü 1 gırvənkə, yumurta 10 ədəd, şərab və başqa içki 3 şüşə və yola lazım olacaq qədər qeyri ev əşyası. Artıq olarsa, alınacaqdır. Başqa ev əşyası, yemək qabları, əlbisə, meblo [mebel] ümumi gömrükxana əsasları üzrə aparılır.

İrandan tranzit

Azərbaycandan aparılacaq düynün tranzitini Nəzarət təsdiq etmişdir. Məhəlli [yerli] dəyirmanlarda təmizlənən düynün 50 faizi, təmizlənməmiş düynün isə 80 faizi aparıla bilər. Düyü təmizləyən dəyirman sahibi daima əhaliyə lazım qədər ehtiyat saxlamalıdır. Düyü sahibləri isə düynün 10 faizi Ticarət Nəzarəti tələbi ilə öz qiymətinə verməlidir. Böyləliklə, düyü aparacaq zat hər puduna 15 manat gömrük verməlidir.

Hacı-Tərxan bolşeviklərinin həbsi

Bu günlərdə Fatmayı kəndi yanında Hacı-Tərxandan gəlmiş bir neçə bolşevik həbs edilmişdir. Fatmayıda həbs edilənlər miyanında [arasında] bir qadın da vardır ki, öz familiyasını deməkdən imtina etmişdir. Ehtimal üzrə və mədən dairələrində gizlənmiş bolşeviklərin tapılması üçün tədabir ittihaz edilməkdədir [tədbirlər görülməkdədir]. Lodkaan üç tüfəng tapılmışdır. Bütün həbs edilmişlər istintaqdan sonra xilas ediləcəklər.

- Avqustun 3-də Dövləti Teatro foyesində “Samopomoş” istehlak cəmiyyətinin idarəsi əzasının [üzlərinin] iclası inqad edəcəkdir [baş tutacaqdır]. Ruznameyi-müzakirat [müzakirə gündəliyi]:

1) Müvəkkilin intixabı [müvəkillər seçilməsi].

2) İclasda baş qalxıza biləcək məsail [məsələlər].

Üzvlər kvitansiyaları və yaxud kartoçkaları ilə gəlməlidirlər. Bunları gətirməyən zəvat [şəxslər] dəftər üzrə təhqiq ediləcəkdirlər. Həman orada yeni üzvlər də yazılacaqdırlar və əski paylar da veriləcəkdir.

Müəllimlər iclası

Azərbaycan Türk Müəllimləri İttifaqı bununla Bakıda yaşayan ümumtürk müəllim və müəllimələrinə elan edir ki, ağustosun 3-də bazar günü axşam saat 5-də, Birinci Realnı məktəbinin binasında müəllimlər kursu odasında ümumi iclas olacaqdır. Məzkur [deyilən] vaxtda hamının gəlməsi rica olunur. Saat 5-də lazımı qədər müəllim toplanmasa, saat 6-da hər nə qədər müəllim olmuş olsa ikinci məclis açılıb qanuni hesab olunacaqdır. Müzakirə olunan məsələlər:

1) Müvəqqəti Mərkəzi Büro intixabı [seçilməsi].

2) Ərzaq barəsində.

AZƏRBAYCANDA

Qarabağdan

Allahın bəxtəvər bəndələri

Allahın bir neçə cür bəxtəvər bəndələri var ki, onların birisi də Qarabağın

bəyləridir. Qışda Aranda öz mülk və samanlarında [sərvətlərində, mal-dövlətlərində] və yayda ara sakitlik olarsa, Şuşada (Qalada), olmasa Bakı və ya qeyri salamat yerlərdə gün keçirirlər.

Yay düşəndə Qalada bir az şuluqluq var idi. Ermənilər tərəfindən qorxu var idi. Buna görə də, bəylər yığılıb Ağdamda cəm olmuşdular. Bu işlərin axırını gözləyirdilər. Qalada dava olan zaman, erməni dəstələri əsgərlərin üstünə gəlməyə hazırlanan günlərdə bəylər araba və faytonlarını hazırlayıb və Bakı, Gəncəyə tərəf üzlərini çevirib və o biri tərəfdən də “bərayi-xali nəbudən mürasilə” hərdən bir yerə cəm olub “kart” stolunun üstündə Əsgəran mühasirəsinin nəqşəsini [xəritəsini; planını] çəkirdilər.

İşlərin axırı olub ara sakitlik tapan kimi bəylər yavaş-yavaş faytonlarını Şuşaya tərəf çevirdilər. İndi ağalar gəlib xatircəmliliklə istirahətə məşğuldurlar. Gündüzlər hərə öz aşnasının, dostunun dükanının qabağında və axşamlar da bazar başında yığılıb öz “həyati-ictimaiyyə və əhvali-siyasiyyələrindən” müzakirətdə bulunurlar.

- Ay Sarı bəy, sən öl, dünən gecə Məmiş bəylə quzu plovu vurandan elə sonra gedib klubda 18 min manatı elə bir saatda uduzdu!

- Bu sən öləsən, Cəmşid bəy, hələ mən də srağagün geję (gecə) 25 min geri oldum!

Bu minval ilə gün batana kimi bazar başında izdiham edib laqqırtı vurandan sonra hərə öz “iqtisadi” həyatının fikrinə düşür.

Bu bəxtəvərlərin adəti-yövmiyyələri [gündəlik adətləri] ancaq o vaxt təgyir

tapır [dəyişir] ki, ya quzu plov vaxtında hazır olmaya və ya ki, təğyiri-hava olub kluba getmək bir gün təxirə düşmüş ola. İstər Zəngəzur başdan-başa cəhənnəm odu ilə yana, istər Qarabağ deyil, hətta ümum Azərbaycan zir-zəbər [alt-üst] olsun, bu Allahın bəxtəvərləri zərrəcə dilgir [dixlor] olmayacaqlar.

Bu ağaların vətənləri olan Qarabağın bugünkü halını, düşmənlərin bunların məhv-nabud [yox] olmaqları yolunda gördükləri tədbirləri, çalışmaqlarını görəndə və o biri tərəfdən də bunlarda olan qan soyuqluğu və heç bir məsələ ilə rücuları [qarışacaqları] olmayıb, ətraflarındaki vüquata [hadisələrə] və onlar üçün qurulan badalaqlara bu tövr laqeydanə baxmalarına baxanda, insan doğrudan da məbhut [mat] qalıb bunları ancaq “Allahın bəxtəvər bəndələri” deyə adlandıрмаğa məcbur olur.

Zəngəzurdə Ararat Hökuməti qoşunları tərəfindən dağıdılmış kəndlərin qaçqınları gəlib Şuşaya da çıxıblar. Hökumət onlara mənzil tədarük edib, az-çox azuqələrinə də kəfil olmaqdadır. Lakin qaçqın, möhtac o qədərdir ki, hökumət nə qədər çalışsa da camaat, millət köməyi olmasa onların öhdəsindən gələ bilməyəcəkdir. Burada millətin öz köməyi lazımdır.

Şuşada olan Cəmiyyəti-Xeyriyyə məhəllələrdə olan fəqir-füqəranın siyahısını tutub əlinə keçən qüvvə ilə ancaq onlara aylıq maaş verib onları saxlayır. Bu iş bir nöqtəyi-nəzərdən çox gözəlsə də, lakin başqa nəzərdən əlverişli deyildir. Buna görə ki, Cəmiyyəti-Xeyriyyənin siyahısında öylələri var ki, cəmiyyətin köməyi olmasa onlar gedib başqa bir mənbədən

özlərinə güzəran tapa bilərlər. Böylə olanda Cəmiyyəti-Xeyriyyə öz ianəti ilə bir dəstə tənbellər vücuda gətirmiş kimi görünür. Yaxşı olardı ki, Cəmiyyəti-Xeyriyyə idarəsi onları bir işə, sənətə qoyub öz əllərinin zəhmətləri ilə maaş qazanmalarına çalışsa idi.

Cəmiyyəti-Xeyriyyənin ixtiyarında bir şal toxuyan fabrika vardı, onu da nədən-sə general-qubernator ixtiyarına buraxıb fabrikadan əl çəkibdir. Bu iş ya Cəmiyyəti-Xeyriyyə adamlarının iş görməyə çalışmağa həvəsdən düşmələrini göstərir, ya da bacarmamaqlarını. Yaxşı olardı ki, Cəmiyyəti-Xeyriyyə təzə seçki edib öz aralarına cavanlardan, işə həvəsli olanlardan və yorulmamış adamlardan çağıra idilər. O vaxt iş başqa cürə gedərdi.

(İdarədən: Müxbir əfəndi bir şeyi görünür nəzərə almamışdır. Şuşanın dəxi, sair şəhərlərdə olduğu kimi cəmiyyət və həyatı-ictimaiyyə və siyasiyyəsi bir neçə “möhtərəm” zətin inhisarı altındadır.)

* * *

Xudavəndi-təbarəkü-taala dünyə üzündə nə qədər insaf, mürüvvət yaradıbsa da deyə bilərəm ki, yüzə doxsan prosent [faizi] ancaq Qalada müsəlman dükançıların, alış-verişçilərinin vücudi-bahirünurlarına nazil olmuşdur [nurlu, nurani, parlaq vücudlarına enmişdir, göydən düşmüşdür]. Bunların öz işlərinə mahirliyi, durbinliyi [uzaqgörənliyi] bir dərəcəyə çatıb ki, bunlar[a] “pərvı sort” [birinci növ] spekulyant demək də azdır. Bunlara ancaq rusca “jivadyor”, türkcə “qarın yırtan” demək caizdir. Bir də görürsən ki,

axşamüstü göyertinin dəstəsi 1 manat olduğu halda sabah sübhədən həman zən-bildə olan göyertinin başqa dəstələri manat yarımından aşağı satılmayıb.

- Səbəb?

- A başına dönüm, ermənilər Daş-kənddən yolu güllələyiblər. Bəlkə bu gün bazara təzə göyərtilə gəlmədi.

Dükəncilər “jivadyorluq”da o qədər məharət qazanıblar ki, Qarabağ deyil, hətta Parisdə Sülh Konfransında da siyasi cəhətcə bir qədər dəyişiklik olan kimi dərhal qatığın, südün, göyertinin, yumurtanın qiyməti də həman dəyişikliyə münasibətən təgyir-təbdil edir [dəyişir, başqalaşır]. Burası hamı kəsi təəccübə gətirir ki, müsəlman bazarından alınıb erməni hissəsinə gedən malların erməni bazarında qiymətləri müsəlman bazarından aşağı olur. Bu müəmmarı qanmaq istəyən ancaq “jivadyorluq” dərslərini oxumalıdır.

Qıyığ

QUBADAN

Oğru tapılmışdır

Bir zaman “İttihad” qəzetəsində Quba qaimməqamı üzərinə ittihamlar yağdırılaraq, bir neçə vaqon buğdanın guya qaimməqam satıb yeməsini yazırlardı. Xaçmaz pristavı Şıxveyis Məhəmmədov qulluqdan kənar edilib əvəzinə təzə pristav təyin ediləcək, pərdə qalxıb oğru tapılmışdır. Oğru pristav özü olur. Bir neçəsinin rəfaqəti [yoldaşlığı] ilə bu xəyanəti irtikab etmişlərdir [işləmişlər]. Şıxveyis həbsxanaya salınmış, yoldaşları da bu günlərdə həbs ediləcəkdir. Təfsilatı gələcəkdə ətraflı xəbər veriləcəkdir.

Təshih

“Denikin agentləri” ünvanlı məqalədə xəbər verilən Xaçmazda həbs edilmiş casus müsəlman amsarlı olmayıb Nügədi əhli Əmidulla namdır [Əmidulla adlı biridir].

Türkoğlu

ERMƏNİSTANDA

Müsəlmanların yaşayışı

Erməni Cümhuriyyəti daxilində, paytaxt İrəvanda və məmləkətin sair yerlərində ermənilərin yerli müsəlmanlar haqqında eylədikləri zülmələr və təcavüzlər:

Zəngibasar tərəfi müsəlmanlarından mühacirlərindən bir gündə 90 nəfərə qədər adam gəlib İrəvanda Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Xan Təkinskiyə ermənilər tərəfindən qarət edilib soyulmalarından şikayət etmişlərdir.

Şərurdan İrəvana azuqə gətirməkdə olan irəvanlı Orucu iki nəfər vedili yoldaşlarıyla Qəmərli vağzalında ermənilər vaqondan endirib üçünü [də] öldürmüşlərdir (8 iyulda).

Təbrizdən gələn vaqonları Qəmərliyə İrəvan vağzalında ermənilər dayandıraraq içlərində naxçıvanlı, şərurlu, vedili varsa alıb götürürlər, aparıb tələf edirlər.

Qəmərli Cəfərin qardaşını Aleksandropol vağzalında ermənilər vaqondan edirib aparmışlar.

İrəvanda Mirəli Mirheydər oğlu vağzalda gedərkən yolda erməni milisyalı silah axtarmaq bəhanəsi ilə saxlayıb axtarırlar. Silah tapılmadığı halda Mirəlinin yanında olan pullarını alıb gizlənilirlər. Mirəli gəlib komendanta şikayət edirsə

də, hökumət məmuruna yaraşmayan hal ilə komendant Mirəlinin şikayətini nəticəsiz qoyub yanından rədd edir.

İrəvandan çıxıb Gürcüstana, Azərbaycana gəlməkdə olan müsəlmanları – “Siz Gürcüstana, Azərbaycana Ermənistan xəritəsini aparırsınız” deyərək dəmiryollarında çox əziyyətlər verib axtarırlar.

İrəvan əhlləri Abbas Əsgərzadə, İsmayıl Musazadə, Məhəmməd qəssab, üç nəfər də İrəvan kəndli müsəlmanlarından əhl və əyalları ilə İrəvandan çıxıb erməni dəmiryolu ilə Azərbaycana gəlməkdə idilər. Bunlar haqqında yolda ermənilər tərəfindən sıx-sıx axtarışlar edilmiş, Kolagirən mövqifində isə bu kişiləri vaqondan endirib saxlamışlardır. Arvadları isə həman vaqon ilə sahibsiz yola salmışlar. Sonra kişilər erməni məmurlarına 50 min manat verib canlarını qurtarmışlar. Ondən sonra bu müsəlmanlar Kolagirəndən Sənainə qədər piyada olaraq qaçıb getmişlərdir.

Satılır

4 dənə qapı, dərpəncərəsi, hər bir şeyi ilə. İçərişəhərdə, Voyenni küçədə, nömrə 16, İsmayıl Muradov.

5500

İtibdir

Məhərrəm Balasadiq oğlu - 16 yaşında, tam 10 aydır ki, itibdir. Heç bir xəbər yoxdur. Acizənə rica edirəm, onun yerini, yaxud onun barəsində bir məlumatı olanlardan gəlib mənə böyük töhfə alaraq məlum etsinlər. Qluxoy pereulok, nömrə 6, Məhəmmədov.

7408

Yekşənbə [bazar] günü avqust ayının 3-də, 1919-cu ildə, səhər saat 10-da Hökumət Teatrosunun foyesində (Səbiq Mailov) İstehlak “**Samopomoş**” cəmiyyətinin şəhər dairəsi üzvlərinin ümumi iclası olacaqdır.

Müzakirə ediləcək məsələlər:

1) Vəkillər seçilməsi;

2) İclasda qaldırıla biləcək məsələlər.

Üzvlər gəldikdə özləri ilə bərabər pay haqqı verdiklərini təsdiq edəcək kartoçka, yaxud qəbzylərlə bərabər gəlməlidirlər. Üzvlərin qəbzyləri onlar gəldikdə təftiş olunacaqlar. Təzə üzvlər yazılıb, köhnə pay haqları dəxi qəbul olunacaqdır.

7404

Doktor M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronsovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78, 10-1-ədək.

Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqazinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat

5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər

Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər

və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska-Quryev və

geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi.

Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 31. “Böylə təshihləri biz dəxi edə biləriz.”: qəzetdə “biləriz” yerinə “bilməriz” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 32. “Məclisi-Əyan”: ikipalatalı Britaniya Parlamentinin yuxarı palatası olan Lordlar Palatası nəzərdə tutulur.

“Yaşıl dəstə”: yaxud “Zelyonı dəstə”, “Ataman Zelyonı” adıyla tanınan Daniil Terpilonun dəstəsi nəzərdə tutulur.

səh.33. Yelizavetqrad (yaxud Yelisavetqrad): Ukraynanın mərkəzi hissəsində şəhər; Kirovoqrad vilayətinin inzibati mərkəzi. 1924-cü ilə qədər Yelizavetqrad adlanan şəhərin adı bir neçə dəfə dəyişdirilmişdir və hal-hazırda Kropivnitski adını daşıyır.

Xüsusi teleqraf

səh. 34. “Yepiskop türkcə pürməna...”: qəzetdə “yepiskop” yerinə səhvən “İskəndərov” getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 34. “qövlədən feilə isal edilmişdir”: qəzetdə “qövlədən” yerinə “qüvvədən” getmişdir.

Bir müsahibə

səh. 37. “mədrəseyi-diniyyə müəllimləridir”: qəzetdə “müəllimləridir” yerinə “qanunlarıdır” getmişdir.

Rəisi-Vükəla və Hərbiyə naziri

həzrətlərinin Quba qəzasını təşrifləri

səh. 40. “raport”: qəzetdə “ranma” getmişdir.

səh. 41. “H. R.”: bu imza Hüseyn Rza Məhəmmədbəyliyə məxsusdur.

Şəhur-Naxçıvan məsələsi

səh. 43. “M. B.”: bu imza Mirabbas Mirbağırzadəyə məxsusdur.

Milli və mədəni işlərimiz

səh. 43. “Milli və mədəni işlərimiz 4”: qəzetdə “4” yerinə səhvən “2” getmişdir.

“Qarabağ şairlərinin əsərləri Almaniyada Leypsiq şəhərində 1868 sənəsində...”: burada, Adolf Berjenin nəşr etdirdiyi kitab nəzərdə tutulur. “Qafqaz və Azərbaycanda məşhur olan şüəranın əşarına məcmuə” yaxud sadəcə “Məcmuə” kimi tanınan bu əsərin tam adı belə idi: “Qafqaz və Azərbaycanda məşhur olan şüəranın əşarına məcmuədir ki, Adolf Berje sahibcənabının ehtimamıyla mətbu olunubdur 1867 sənədə Leypsiq şəhərində”.

Azərbaycanda

Allahın bəxtəvər bəndələri

səh. 46. “Allahın bəxtəvər bəndələri”: qəzetdə imzasız gedən bu yazını Məhəmməd Sadiq Axundov (Aran) yazmışdır.

səh. 48. “Qıyığ”: bu imza Məhəmməd Sadiq Axundova (Aran) məxsusdur.

İtibdir

səh. 49. “Qıxuyoy pereulok: Bakıda, indiki Cəlil Məmmədquluzadə döngəsi.”